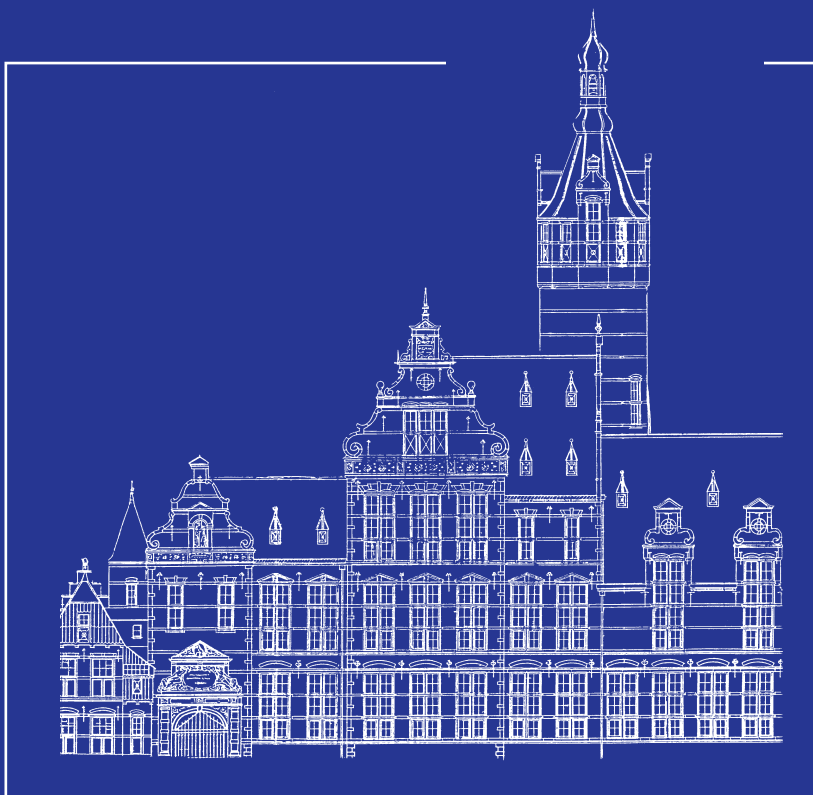

Socialiter

Vrienden van het Gymnasium Haganum

Nummer 15
voorjaar 2006

Colofon

Socialiter verschijnt 2 maal per jaar en is een uitgave van 'Socialiter', de vereniging van oud-leerlingen van het Gymnasium Haganum.

Redactie/bestuur:

Erik Bierman
Simon Boersen
Aviva Boissevain
Marc Dubois
Albert Huizinga
Goof Kloeg
Ruben Overmeer
Barbara van IJzeren

Redactieadres:

Barbara van IJzeren
Brouwersgracht 45
1015 GB Amsterdam
Telefoon 020 - 6223929
e-mail: barbaravanijzeren@hotmail.com

Webmaster:

Etta Meuter
e-mail: webmaster@socialiter.nl

Verspreiding:

Oud-docenten, oud-leerlingen, vrienden en donateurs van het Gymnasium Haganum

Uitgave:

Uitgeverij De Nieuwe Haagsche

Druk:

Koninklijke De Swart

Correspondenten:

Alexander Münninghoff
Ernst Sittig

Adreswijzigingen:

Erik Bierman
Louis Bouwmeesterstraat 99
2284 XP Rijswijk
Telefoon 070 - 3964253
e-mail: erik.bierman@wanadoo.nl

Financiële bijdragen:

Postbankrekening nr. 6892167
t.n.v. Vereniging Socialiter, Den Haag
IBAN: NL81PSTB0006892167
BIC: PSTBNL 21

In dit nummer:

Voorwoord	3
Van de conector	4
De bestuurlijke organisatie van het Gymnasium Haganum	6
Van de quaestor	8
Eind van het schooljaar	
vertrekken drie leraren	10
Engineered bone	14
‘Overmacht in het stelsel van strafuitsluitingsgronden’	17
Zoekplaatje	26
Lijst oud-leerlingen adres onbekend	28

Het Gymnasium Haganum en Socialiter zijn ook te vinden op het Internet. Adres: <http://www.haganum.nl>. Via dit adres bereikt u ook de lijst met e-mail-adressen van oud-leerlingen.

Voorwoord

Onze oproep in het vorige nummer om een beheerder van een te bouwen website te vinden heeft succes gehad. Sinds enige maanden heeft onze medeoud-leerling **Etta Meuter** (e.e. 1995) het beheer over de Socialiterwebsite die via www.socialiter.nl is te raadplegen. Thans vindt u op deze website enige informatie over onze vereniging en de namen van het bestuur / de redactie. De inhoud van het vorige nummer kunt u lezen. Er wordt een beroep gedaan op de oud-leerlingen om zich op te geven als jaarcoördinator. Voor verschillende jaren heeft iemand zich reeds aangemeld, maar wij willen natuurlijk van alle eind-examenjaren tenminste één contactpersoon. Dit biedt grote voordelen bij het organiseren van een reünie, vooral voor een lustrum op school. Het bestand van de adressen van alle oud-leerlingen berust - steeds bijgewerkt - bij de praeses van Socialiter (zie colofon). Mutaties worden steeds verwerkt, maar zoals al in het vorige nummer beschreven, het bestand is niet compleet. Wanneer er nu van een bepaald jaar adressen ontbreken lijkt het ons gemakkelijker om met de jaarcoördinator samen te proberen die lacunes op te vullen. Tevens plaatsen wij in dit nummer een lijst van oud-leerlingen van wie wij geen adres hebben. Wij houden ons graag aanbevolen voor aanvullingen uwerzijds. De website dient natuurlijk ook om aankondigingen van plannen voor

een bijeenkomst te melden. Hij wil ook uw activiteit om iets te melden stimuleren. In ons colofon vindt u ook het mailadres van de webmaster Etta Meuter.

De inhoud van nummer 15 is weer gevarieerd. Al in eerdere nummers werd terloops gesproken over het nieuwe bestuur van onze school. In de bijdrage "**De bestuurlijke organisatie van het gymnasium Haganum**" leest u over VO Haaglanden. Een ander onderwerp, dat ons oud-leerlingen zeker zal interesseren, is het "**Bouwplan**" om de ruimte aan de Laan van Meerdervoort beter te benutten onder behoud van de eind vorige eeuw verkregen status van Monumentaal Gebouw. De conrector **Marien Smits** vertelt over de plannen. Aan het einde van dit schooljaar gaan "**Drie prominente leraren**" de school verlaten. Zij hebben het grootste deel van hun lange loopbaan tijdens mijn rectoraat gewerkt; reden om vooral de vele uren die zij buiten de lessen aan de leerlingen en de school hebben besteed, te benadrukken. Vervolgens de gepromoveerden: op 23 september vorig jaar promoveerde **Quinten Ruhé**. Hij geeft een overzicht van zijn opleiding na 1992. En Aviva Boissevain interviewde **Menno Dolman** naar aanleiding van zijn promotie op 25 januari. Onze quaestor **Ruben Overmeer** presenteert het financieel verslag over 2005 en zorgt te-

vens voor een acceptgirokaart bij dit nummer. Wij hopen dat u onze inspanningen waardeert en ons financieel wilt steunen om de volgende twee nummers te realiseren.

Tenslotte onze ab actis **Barbara**: zij

heeft voor dit nummer weer een nieuw zoekplaatje gevonden. Op het zoekplaatje in nummer 13 zijn alsnog reacties binnengekomen.

Erik Bierman, h.t. praeses

Van de conrector

Monumentum aere perennius

In Socialiter iets schrijven over bouwplannen van het Gymnasium Haganum is schrijven voor een bijzondere lezersgroep. Oud-leerlingen hebben met hun vroegere school immers een heel bijzondere band, die zich in het algemeen kenmerkt door de wens om het beeld dat zij van de school hebben zoveel mogelijk in stand te houden. Bij reünies willen zij het gebouw mischien wel het liefst terugzien zoals zij dat indertijd hebben achtergelaten.

Ons schoolgebouw roept bij u allen ongetwijfeld herinneringen en emotie op. Het gebouw aan de Laan van Meerdervoort doet namelijk iets met mensen: het trekt aan, maakt nieuwsgierig, straalt iets plechtigs uit, ademt traditie en vormt in ons geheugen een prachtig decor waarin iedereen zichzelf in zijn of haar eigen schooltijd teruggeplaatst ziet.

Wanneer we nadenken over het aanpassen van ons gebouw, dan moeten we ons echter niet alleen laten leiden door emotie, maar ons ook re-

aliseren dat ons schoolgebouw een plek is waar al bijna honderd jaar gymasiaal onderwijs wordt gegeven; onderwijs dat zich telkens ontwikkelde in een veranderende maatschappij en onderwijs dat telkens anders moest of beter kon; onderwijs dat ook in de toekomst veranderingen zal ondergaan. Een bijkomend aspect is dat het Haganum op dit moment beduidend meer leerlingen in huis heeft (651) dan het aantal waarvoor het gebouw indertijd is ontworpen (± 420). Misschien kan men de huisvesting van onze school wel goed vergelijken met een fraai klassiek kostuum: prachtig om naar te kijken en je in te bewegen, maar hier en daar wel wat knellend en niet altijd zo comfortabel.

Om in de krappe huisvestingssituatie verbetering aan te brengen heeft de schoolleiding in 2002 een lijst opgesteld met knelpunten die op één of andere manier om een oplossing vragen. De belangrijkste knelpunten zijn: het ontbreken van een overblijfruimte van voldoende capaciteit, de versnippering van activitei-

ten die beter bij elkaar in de buurt geplaatst zouden kunnen worden, het ontbreken van een goede garderobe of een plek waar de leerlingenkluisjes bijeen staan, een tekort aan lokalen, te kleine lokalen, een te kleine gymzaal, de wens om te beschikken over een bètalaboratorium en zo meer. De totale lijst is samen met de onderwijskundige wensen en doelen van de school gebundeld tot een zogenaamd Programma van Eisen dat de inmiddels aangezochte architect moet vertalen in een bouwplan dat niet alleen een functioneler gebouw oplevert, maar dat ook de monumentaliteit ervan recht doet of zelfs beter uitlicht.

De situatie is op dit moment deze dat er een eerste Voorlopig Ontwerp is gepresenteerd. Dit Voorlopig Ontwerp is een schets van een mogelijke oplossing met in kleur aangegeven welke activiteiten waar plaatsvinden. In hun meest ambitieuze vorm beogen de plannen een combinatie van verbouw een aanbouw, uitbreiding van de kelder, gebruik van de lange zolder, het aanleggen van een bètalab en zo mogelijk van buitentuin binnentuin maken. Het Voorlopig Ontwerp is (ui-

terwaard) ook voorgelegd aan Monumentenzorg. Wij 'wonen' immers in een Rijksmonument en zonder toestemming van Monumentenzorg kunnen en willen wij niet verder. De volgende stap is het uitwerken van het Voorlopig Ontwerp tot een Definitief Ontwerp waarbij vooral de wensen van de individuele gebruikers en gebruikersgroepen belangrijk zijn. Voor het echter zover is moet er eerst een financieel dekingsplan zijn en moet bekeken worden wat in welke termijn realiseerbaar is zonder de dagelijkse gang van zaken en het leren van de leerlingen te verstoren.

Naast tijd en geld is in dit soort zaken ook de support van de mensen in en om de school een factor van grote betekenis. Succes valt of staat immers met het enthousiasme en de steun van de mensen die een organisatie waarmee zij zich verbonden voelen een stap verder willen brengen. Wat dit betreft hopen wij bij gelegenheid ook op de oud-leerlingen een beroep te mogen doen.

Floreat Gymnasium Haganum !

Marien Smits, conrector.

De bestuurlijke organisatie van het gymnasium Haganum

Tot en met 2002 was de gemeente Den Haag het bestuur van het gymnasium Haganum, net als van alle andere openbare scholen voor primair en voortgezet onderwijs in de stad. Het college van B&W en de gemeenteraad van Den Haag waren eindverantwoordelijk voor het beleid op de school, bepaalden het budget van de school, stelden het personeel aan en voerden alle andere activiteiten uit die behoorden bij het besturen van een school. De betreffende politici werden daarbij ondersteund door ambtenaren van de dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn van de gemeente Den Haag.

Reeds rond het jaar 2000 begon, zowel landelijk als binnen de gemeente Den Haag, het besef door te dringen dat integraal bestuur van scholen door een gemeente niet optimaal was. Er deden zich belangentegenstellingen voor die effect hadden op de openbare scholen. De gemeente is verantwoordelijk voor het lokale onderwijsbeleid (achterstandenbeleid, leerplicht, zorgstructuren etc.) en stelt in dat kader eisen aan scholen en verstrekt subsidies. De gemeente spreekt daarmee het bijzonder onderwijs aan (de confessionele en algemeen-bijzondere scholen), maar ook zichzelf, namelijk voor zover het de openbare scholen betreft. Ook op huisvestingsgebied was er spanning. De gemeente is verantwoordelijk voor de schoolge-

bouwen van alle scholen in de stad, bepaalt welke school nieuwbouw krijgt of geld voor grootschalige renovaties, terwijl een deel van die scholen van de gemeente zelf is. Het meest evident is het belangenconflict als de gemeente moet kiezen tussen het verstrekken van een budget aan een openbare school of de financiering van een politiek knelpunt elders op de gemeentebegroting.

In het kader van de vergroting van de transparantie en de realisering van eenduidigheid in de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de gemeentelijke taken en het besturen van scholen, zijn alle scholen voor voortgezet openbaar onderwijs in Den Haag per 1 januari 2003 verzelfstandigd in de nieuwe stichting Voortgezet Onderwijs (VO) Haaglanden. Ook de gemeente Rijswijk heeft per die datum zijn openbare school voor voortgezet onderwijs in deze stichting ondergebracht. In de loop van 2003 is daar dan ook nog de algemeen-bijzondere school Haags Montessori Lyceum (van de stichting HSSVO) aan toegevoegd. De Stichting VO Haaglanden werd daarmee een zogenaamde samenwerkingsstichting (een stichting met zowel openbaar onderwijs als onderwijs van een andere denominatie).

De stichting VO Haaglanden be-

stuurt naast het gymnasium Haganum ook:

- *De Atlas Onderwijsgroep*
(het Rijswijks Lyceum, het van Vredenburg College en het Lyceum Ypenburg)
- *Het Johan de Witt College*
- *De scholengroep Westhage*
(Westhage en Haagsch Genootschap)
- *Het Maerlant-Lyceum*
- *Dalton Den Haag*
- *Het Segbroek College*
- *Praktijkschool de Einder*
- *Haags Montessori Lyceum*

Het bestuur van de stichting VO Haaglanden bestaat uit 9 leden, die via een managementstatuut de meeste bestuurlijke taken hebben gemandateerd aan de bestuursmanager. Dat is mevrouw Ina Burema. Zij wordt daarin ondersteund door een klein bestuursbureau met deskundigen op het gebied van financiën, rechtspositie, juridische zaken en huisvesting.

De scholen van de stichting VO Haaglanden hebben grote vrijheden in het voeren van een eigen schoolbeleid. De schoolleider is integraal verantwoordelijk voor het onderwijsbeleid op zijn school, maar ook voor het financiële beleid en het personeelsbeleid. In de besturingsfilosofie van VO Haaglanden staat pluriformiteit centraal. Er wordt bewust

beleid gevoerd om scholen van elkaar te laten verschillen. Scholen worden geacht hun eigen keuzen te maken in onderwijsaanbod, in pedagogisch-didactische aanpak, in de interne en externe profilering e.d.. Het beleid is decentraal gericht. Centrale kaders zijn er slechts voor zover dat in het kader van risicobeperking noodzakelijk is (bijvoorbeeld de eis van een structureel sluitende exploitatie en minimale omvang van financieel weerstandsvormen van een school), voorzover er evidente schaalvoordelen te behalen zijn (bijvoorbeeld bij het gezamenlijk aanbesteden) of voorzover er specifieke expertise nodig is (bijvoorbeeld ten aanzien van huisvesting of juridische procedures).

Het gymnasium Haganum maakt deel uit van een groep van scholen die gezamenlijk een solide financiële basis hebben en daardoor in staat zijn financiële en personele risico's op te vangen, die gebruik maken van de expertise van elkaar en van het bestuursbureau en die gezamenlijk ook een factor van betekenis zijn in regionale en landelijke overlegsituaties over onderwijsbeleid, bekostigingsbeleid e.d.

Kortom, het gymnasium Haganum is op de toekomst voorbereid (zie ook www.vohaaglanden.nl).

Van de quaestor

Hierbij presenteer ik u de financiële rekening en verantwoording over het jaar 2005

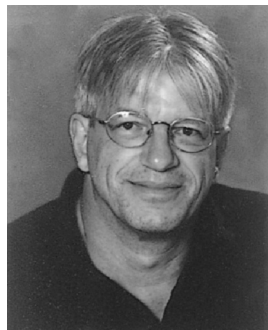
	Saldo	Vorig jaar
ACTIVA		
Vorderingen		
0500 Depot TPG Post	235.00	235.00
	<hr/>	<hr/>
Vorderingen	235.00	235.00
	<hr/>	<hr/>
Liquide middelen		
1200 Postbank	1734.31	459.54
1221 Postbank kapitaalrekening	4000.00	4000.00
	<hr/>	<hr/>
Liquide middelen	5734.31	4459.54
	<hr/>	<hr/>
ACTIVA	5969.31	4694.54
	<hr/>	<hr/>
PASSIVA		
Kapitaal		
0600 Kapitaal	-4694.54	-5302.55
	<hr/>	<hr/>
Kapitaal	-4694.54	-5302.55
	<hr/>	<hr/>
Schulden		
1650 Nog te betalen TPG	-1526.74	0
1651 Nog te betalen diversen	-10.14	0
	<hr/>	<hr/>
Schulden	-1536.88	0
	<hr/>	<hr/>
PASSIVA	-6231.42	-5302.55
	<hr/>	<hr/>
Saldo lopend boekjaar:	262.11	608.01

	Saldo	Vorig jaar
BATEN		
Bijdragen		
8000 Ontvangen bijdragen	-6241.33	-5886.58
8001 Bijdr > 50	-2389.50	-2154.00
8100 Overige ontvangsten	0	-151.50
	<hr/>	<hr/>
Bijdragen	-8630.83	-8192.08
 Financiële Baten		
9001 Rente kapitaalrekening	-88.18	-113.24
	<hr/>	<hr/>
Financiële Baten	-88.18	-113.24
	<hr/>	<hr/>
BATEN	-8719.01	-8305.32
 LASTEN		
Overige kosten		
4300 Kantoorkosten	71.58	8.35
4303 Kamer van Koophandel	22.76	25.70
4309 Porti	10.14	27.22
4630 Bankkosten	5.30	1.72
	<hr/>	<hr/>
Overige kosten	109.78	62.99
 Kosten periodiek		
5000 Kosten drukker	5092.24	5449.46
5001 Kosten verzending	799.85	389.04
5002 TPG Post	2979.25	3011.84
	<hr/>	<hr/>
Kosten periodiek	8871.34	8850.34
	<hr/>	<hr/>
LASTEN	8981.12	8913.33
	<hr/>	<hr/>
Saldooverlies:	-262.11	-608.01

Eind van het schooljaar vertrekken drie leraren

Eind juni, begin juli zullen 3 prominente leraren van het Haganum hun lessen aan de school beëindigen, maar vooral ook stoppen met hun vele extra activiteiten voor de school. Deze bijzondere inzet die Joe Raphael, Marc Dubois en Frans van der Steen meer dan 25 jaar voor onze school hebben betoond is reden voor de redactie van Socialiter dit artikel aan hen te wijden. Jaarlijks vertrekken er docenten, vaak ook na een langdurig dienstverband; zij worden eervol ontslagen; hun vertrek is wellicht een verlies voor het onderwijs aan de school, maar bij deze hierboven genoemde docenten kan het vertrek verstrekkende gevolgen hebben voor allerlei activiteiten die de school de leerlingen dankzij hen kon aanbieden. En van die activiteiten hebben ook hele generaties oud-leerlingen uitgebreid geprofiteerd.

Joe Raphael kwam in september 1957 als leerling in de eerste klas, behaalde het diploma alfa in 1963 en ging Engelse Taal- en Letterkunde studeren. Al in 1969 ging hij lesgeven op het Leidse Gymnasium. In september 1972 werd hij bij mijn ambtsvoorganger aan het Haganum benoemd als leraar Engels. Wanneer ik goed ben ingelicht is Raphael in 1975 volledig leraar bij ons geworden en thans in 2006 gaat hij na een 34-jarig dienstverband de school verlaten. Tel je zijn jaren als leerling er bij op dan heeft hij 40 jaar op het

Haganum doorgebracht. Ik denk niet dat er iemand geweest is met een langere diensttijd, al ging men vroeger soms nog tot na zijn 70ste jaar door (b.v. de oud-rector Van Aalst).

Joe was een enthousiast docent voor wie de lesuren best minder dan 50 minuten mochten duren, omdat hij in korte tijd een intensieve les kon geven en altijd veel zaken buiten zijn lokaal moest regelen. Hij bracht verreweg de meeste van zijn leerlingen enthousiasme voor het Engels bij, getuige het feit dat velen al in de eerste klas engelse boeken uit de bibliotheek leenden. Vrijwel moeiteloos bespeelde hij zijn klassen en kreeg gedaan wat hij wilde. Zijn examenresultaten behoorden tot de hoogste van de school en het land. "Het Engels kent maar enkele grammatica-regels" zei hij altijd en de meeste leerlingen namen hem dat natuurlijk in dank af als je het vergeleek met Frans en Duits. Toch was hij niet voor alle leerlingen de ideale leermeester, sommigen had-

den wat meer structuur nodig en wilden meer grammaticale oefening hebben. Dat kregen ze dan bij een collega vakdocent, die het vaak niet zo makkelijk had naast hem. Joe heeft me verschillende keren geholpen door Latijn in een eerste klas te geven wanneer we een paar uur klassieke talen over hadden.

Al spoedig richtte Joe het schoolorkest dat na het pensioen van docent Brans in 1965 nauwelijks nog bestond, opnieuw op. In 1972 was er al weer een eerste muziekavond met medewerking van het orkest. Het jeugdorkest Haganum was en is het paradepaard van onze school. Veel leerlingen, tot soms wel meer dan 100, waren lid van het orkest en repeteerden elke zaterdagmorgen in de aula. Niet alleen op school heeft het orkest veel opgetreden bij gewone muziekavonden en bij bijzondere gelegenheden zoals herdenkingen, afscheid van leraren, kerstbijeenkomsten, open dagen. Ook buiten de school was het vermaard: optredens op 4 mei bij de dodenherdenking in Nieuwspoort, concerten voor ouders en andere belangstellenden in o.a. Diligentia, ondersteuning bij de vele musicals, optredens in bejaardencentra. En natuurlijk niet te vergeten de orkestwedstrijden met een aantal andere gymnasia. Alleen al door de omvang van ons orkest verbaasden we leerlingen en leraren van andere scholen. En de jury was ook tevreden over het gebodene gezien het grote aantal prijzen dat gewonnen werd.

Gedurende een aantal jaren heeft

Joe de Engelandreis voor de 4e klassers georganiseerd. En niet te vergeten de orkestkampen in "De Korte Vliet" in Voorschoten aan het eind van het schooljaar. Na enkele dagen repeteren wisten de leerlingen een bonte muziekavond te bieden van een goed niveau.

De musicals zijn hoogtepunten in het schoolleven geweest. In principe om de twee jaar waren er enkele dagen waarop normaal lesgeven vrijwel onmogelijk was. Behalve de orkestleden gingen ook 250 tot 300 leerlingen de school uit voor de generale repetities van de door Raphael zelf geschreven musicals. En na de generale de uitvoeringen in de Koninklijke Schouwburg, het HOT-theater, het Circustheater, de grote zaal van het Congrescentrum of de Dr. Anton Philipszaal. De meeste indruk heeft op mij gemaakt de serie uitvoeringen ter gelegenheid van het lustrum in 1982 (75 jaar schoolgebouw) van 11 t/m 16 oktober in dat jaar waar driemaal "Pyramus en Thisbe" en viermaal "Een avondje uit in 1907" werden uitgevoerd.

Marc Dubois is sinds 1 februari 1978 als opvolger van zijn leermeester Brederveld die toen met pensioen ging, aan het Haganum verbonden. Ook hij was oud-leerling (1957-1964), behaalde het diploma bèta en ging biologie studeren. Spoedig na zijn start op onze school promoveerde hij. Marc is een uiterst aimabele collega die heel veel voor de school heeft betekend.

Hij kreeg spoedig te maken met de renovatie van het biologielokaal tot een grote lespracticumruimte. Onder zijn leiding werd het systematisch practicumonderzoek voor biologie ingevoerd. Het lokaal was zeker in de beginjaren vaak nodig voor schriftelijke schoolonderzoeken, omdat er gemakkelijk 30 of nog iets meer leerlingen in konden worden geplaatst. Veel leerlingen kozen biologie als eindexamenvak, misschien met het idee dat het niet zo moeilijk maar wel heel leuk was. De examens stellen stevige eisen aan de leerlingen. Gelukkig waren ze goed opgeleid.

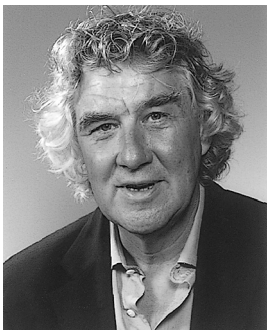
Tijdens het schooljaar 1984-1985 heeft Marc het gymnasium een grote dienst bewezen door zich beschikbaar te stellen een half conrectoraat waar te nemen. Tijdens die periode heeft hij een aantal minder prettige dingen moeten doen die nu eenmaal samenhangen met die functie, maar hij heeft het met grote plichtsbetrachting en loyaliteit gedaan. Vanaf 2001 is Marc schooldecaan voor de hogere klassen en regelt hij de contacten met de Universiteit van Leiden voor het volgen van colleges door begaafde geïnteresseerde leerlingen uit de vijfde klassen.

Als oud-orkestlid werd Marc al spoedig betrokken bij het huidige orkest waarvan hij jarenlang penningmeester is geweest. Ook bij de financiële verantwoordelijkheid voor de musicals was hij de coördinator, maar ik zag hem ook vaak in een grote pauze achter een tafeltje

kaartjes verkopen. Samen met Marc hebben ouderraad en rector een spaarsysteem voor de Rome-reizen opgezet. Men spaarde vanaf de eerste klas 20 gulden per maand. Ook hier werd hij de penningmeester. Vrijwel altijd was hij één van de leraren die meehielp met de organisatie van het Open Huis, de zaterdagmorgen waarop potentiële nieuwe leerlingen en hun ouders een indruk van de school konden krijgen.

Vrijwel geen Rome-reis ging voorbij zonder dat Marc, soms samen met Renée, zijn vrouw (ook oudleerling, één van de vele Haganum-liefdes) als leider meeding, ook hierbij beheerde hij meestal de penningen. Renée Dubois doet me ook het lustrum van 1982 herinneren, waarvoor zij een tentoonstelling in de docentenkamer over het schoollokaal in het begin van de twintigste eeuw heeft ingericht. Vele malen is Marc mentor van een brugklas geweest en heeft hij samen met andere docenten en ook met leerlingen van de vijfde klassen, in de leiding van het brugklaskamp gezeten.

Frans van der Steen werd vlak voor het begin van de cursus 1978-1979 benoemd omdat zijn voorganger, de leraar tekenen en kunstgeschiedenis Beks door voortdurende ernstige ziekte zijn functie niet meer kon uitoefenen. Frans is geen oud-leerling, maar werd verkozen boven vele andere sollicitanten, omdat hij leservaring had opgedaan op een andere Haagse school voor voortgezet onderwijs, maar vooral omdat hij naast het lesgeven creatief met de beelden de kunst bezig wilde blijven en daarom met een gedeeltelijke betrekking genoegen nam. Wij konden in dat jaar ook nog lang geen hele baan aanbieden. In de loop der jaren is werk van Frans in verschillende galerieën geëxposeerd. Veel van zijn schilderwerken hangen thans bij medewerkers van school en bij ouders van leerlingen. Frans heeft tweemaal langdurig zijn lestaak aan anderen moeten overlaten. Vooral zijn eerste ernstig levensbedreigende ziekte in 1991 heeft diepe indruk gemaakt en ons met grote zorgen vervuld. Sindsdien mocht hij niet meer dan een halve betrekking bekleden.

Slechts een enkele tekenles gaf hij nog, de kunstgeschiedenis vormde zijn hoofdbetrekking. Een bijzonderheid was dat op onze school het vak kunstgeschiedenis geen "pretvak" was, maar serieus in het schoolonderzoek als onderdeel van de klassieke talen getentamineerd werd. In 2000 werd de bovenbouw nieuw ingericht (het zgn. studiehuis), waardoor de leerlingen examen moeten doen in één van vier te kiezen profielen. In het profiel C & M (Cultuur en Maatschappij) moeten toetsen gedaan worden in CKV (Cultureel Kunstzinnige Vorming). Wanneer men dan kiest voor Beeldende Vorming krijgt men als leraar / examiner Frans van der Steen, die zich speciaal voor deze nieuwe richting heeft laten scholen. Het zal niet meevallen een opvolger voor Frans te vinden om met evenveel enthousiasme en kunde dit onderdeel van de kunstzinnige vorming over te brengen.

Direct in 1978 werd Frans ingezet als leider in het brugklaskamp. Hij gaf natuurlijk in alle eerste klassen tekenen. Maar al spoedig werd hij ook gevraagd als leider voor de Rome-reizen waarbij zijn voorliefde uitging naar de kunst in Florence. Gewapend met een door Van der Steen geschreven en getekend boekje gingen we langs de belangrijkste culturele uitingen. Voor mij als een niet regelmatig meegaand leider was het verheugend te ervaren hoe Frans in de loop der jaren steeds beter de restaurants kende waar het goed toeven en vooral lekker eten was. Aanzienlijk soberder ging het

toe in de Jeugdherbergen die de vierde klassers aandeden wanneer ze met Frans naar de Provence gingen. Waren we eenmaal op zijn camping in Eygalières aangekomen, dan moest er per groep gekookt worden. Al snel wist Frans bij welk groepje je goed te eten kreeg en waar niet. Het waren reizen waar velen met veel plezier aan terugdenken en die onder "Steens" hoofdleiding een bijzondere plaats onder de vele soorten van reizen innamen.

Het Open Huis was zonder de bewegwijzering van Frans niet compleet. De bezoekers konden gemakkelijk hun weg in ons toch grote gebouw vinden. Hij zorgde er bovendien voor dat in zijn eigen lokaal op die morgen altijd iets bijzonders te beleven viel. Jarenlang heeft hij zich ook voor de "vrijdagmiddag activiteiten" ingezet als leider van de timmerclub. De Rietveltstoel was daar een voorbeeld van, maar ook de decorbouw wanneer er weer een musical moest komen, stond onder zijn leiding. Al klaagde hij wel eens dat er nog zoveel opdrachten op het laatste moment bij kwamen. Het gebouw als geheel ging hem zeer ter

harte. Helaas was het in de jaren 80 niet mogelijk om voldoende geld van de gemeente te krijgen om alles wat we wilden te realiseren. Zo heeft Frans na veler verzoek in een vakantie de verwaarloosde lerarenkamer met een beperkt budget weten op te knappen. Een flink aantal jaren konden we toen op een podium onze koffie drinken. Enige jaren geleden heeft deze kamer opnieuw een beurt gehad. Frans heeft zich in de "Commissie Gebouw" de laatste jaren ingezet om het Haganum voor de huidige eisen van het onderwijs geschikt te maken. Een ander zal dat werk moeten voortzetten en zonodig plannen moeten verdedigen.

Per 1 september 2006 zullen er drie plekken zijn, die - zo zult u uit het bovenstaande begrepen hebben - niet gemakkelijk te vervullen zijn. Wij hebben begrepen dat de 3 vertrokken docenten ook niet even terug kunnen komen voor een invalbeurt, omdat er twee verhuizen naar de verste hoeken van Nederland en één naar zijn geliefde Provence.

Erik Bierman, jullie oud-rector

Engineered bone

(en wat daaraan vooraf ging)

Nadat mijn moeder trots een proefschrift van haar benjamin op het Haganum had afgeleverd, werd ik door de heer Bierman benaderd

voor een biografie van eindexamen tot promotie. Hoewel het schrijven van wetenschappelijke publicaties mij geen slapeloze nachten meer be-

zorgt, is dat heel andere koek... Maar je wilt je oud-rector natuurlijk niet teleurstellen, toch?

Door ééntiende punt tekort op het eindexamen Economie kwam ik in 1992 niet in aanmerking voor directe plaatsing voor de studie Geneeskunde en werd uitgeloot. Toch met twee klasgenoten een flatje in de Bijlmer van Groningen gehuurd en begonnen met psychologie. Hoewel het een mooie introductie in het studentenleven was, bleek die studiekeuze niet al te best. Gelukkig werd ik in oktober alsnog nageplaatst voor Geneeskunde, zij het in Nijmegen. Ik wist überhaupt niet dat je daar kon studeren, maar het bleek best een leuke studentenstad te zijn. De eerste jaren was ik vooral veel, heel veel op het botenhuis van de roeivereniging. Wat een fantastische tijd was het om als wedstrijdroeier in de acht, vier en tweezonder-stuurman samen met je ploeggenoten te leven voor je sport; nog steeds bestaat mijn vrienden-groep voornamelijk uit (oud)roeiers. Na drie jaar roeien werd het tijd echt serieus te gaan studeren; tijdens een keuzeblok ontmoette ik een plastisch chirurg die gepassioneerd vertelde over de behandeling van kinderen met lip- en gehemeltespleten. Vanaf dat moment wist ik wat ik wilde worden, later als ik groot zou zijn.

Maar eerst ben ik na mijn doctoraal-examen (1997) een jaar door Azië gaan reizen. Alleen, met rugzak en een enkele reis naar Karachi, Pakistan, dat leek me wel wat. Een

behoorlijke cultuurshock voor iemand die nog nooit buiten Europa was geweest, maar een prachtige en erg leerzame tijd. Via west-China liftend in trucks naar Tibet. Daar maar eens een locale mountainbike gekocht, een fietstas gefabriceerd door twee legerrugzakken tegen elkaar te laten naaien en over het dak van de wereld van Lhasa naar Kathmandu gefietst. Prachtige uitzichten, indrukwekkende gastvrijheid van monniken en nomadenfamilies om te overnachten, maar ook ontelbare verwensingen (aan eigen adres) tijdens de beklimming van de zoveelste pas boven de 5000 meter waar de lucht zo ijl is dat je soms om de honderd meter moet stoppen omdat het gewoon niet meer gaat. De rest van dat jaar ben ik ook grotendeels fietsend verder gegaan via India naar Birma, Laos, oost-China en Cambodja.

In 1999 kon ik beginnen met de coschappen, waarbij je enerzijds een soort slaaf bent die de meest zinloze opdrachten moet uitvoeren en anderzijds een soort medisch toerist die overal mee mag kijken en overal mee kan doen. Mijn voorkeur voor de plastische chirurgie bleef bestaan en na een keuzeco-schap bij een plastisch chirurg in Paramaribo en een onderzoeksstage op de onderzoekslijn van de plastische chirurgie in Nijmegen lukte het na mijn arts-examen (2001) om een felbegeerde opleidingsplaats te bemachtigen. Inmiddels was ik begonnen aan mijn experimentele promotieonderzoek "Engineered bone. Growth

factor loaded Calcium Phosphate cement matrices”, een samenwerkingsverband tussen de onderzoeksafdeling Biomaterialen en de afdeling Plastische en Reconstructieve Chirurgie van het UMC St Radboud te Nijmegen. Ons doel was het ontwikkelen van een alternatief voor de huidige technieken om bot te transplanteren bij patiënten met ernstige botdefecten in het gelaat na trauma of kanker. Daarvoor hebben wij gebruik gemaakt van zogenaamde Tissue Engineering technieken, waarbij een combinatie van een geschikt dragermateriaal, bepaalde eiwitten (groeifactoren) en/of stamcellen een weefsel/orgaan onder de juiste omstandigheden kan reproduceren. Wij hebben ons met name bezig gehouden met het ontwikkelen van een nieuw dragermateriaal door een aantal bestaande technieken te combineren. Hiervoor hebben we samengewerkt met een vooraanstaande Amerikaanse onderzoeksgroep en heb ik een aantal experimenten in Houston uitgevoerd. Dat was een mooie ervaring en tegelijk een bevestiging van vele vooroordelen over Amerikanen en de Amerikaanse visie op de wereld. Maar goed, Houston is dan misschien ook wel een van de meest conservatieve grote steden van de VS. Het promotieonderzoek resulteerde in meer dan voldoende publicaties en een veelbelovend materiaal waar nu een drietal promovendi mee bezig is om het te vervolmaken en hopelijk op termijn voor patiënten toepasbaar te maken.

Aansluitend aan de afronding van het manuscript ben ik in januari 2005 begonnen met de chirurgische vooropleiding, de eerste twee klinische jaren van de specialisatie die op een afdeling Algemene Heelkunde worden volbracht. In mijn geval is dat in Amersfoort. Het was in het begin nogal wennen om na vier jaar onderzoek weer in de kliniek te zijn, met straffe werktijden, een overdracht die om 7:30 begint en een hele hoop héél ver weggezakte kennis. Maar inmiddels zijn we dik een jaar verder en is veel routine geworden. Het aantal operaties dat je al dan niet zelfstandig kunt uitvoeren groeit enorm snel en gaandeweg leer je aardig “met mes en vork eten” zoals mijn opleider het noemt. Begin 2007 zal ik weer naar de Plastische Chirurgie in het UMC St Radboud teruggaan voor de laatste 4 jaar van de specialisatie.

Op 23 september 2005 heb ik mijn proefschrift verdedigd; een dag om nooit te vergeten. Iemand noemde het “trouwen met jezelf” en dat lijkt me een heel passende omschrijving. Hoewel wetenschappelijk onderzoek door veel medici als een noodzakelijk kwaad wordt gezien, ben ik erdoor gefascineerd en hoop in de toekomst een combinatie van kliniek en onderzoek te kunnen maken. Maar de weg is nog lang en het zal op z’n vroegst eind 2010 zijn voordat mijn opleiding eindelijk is voltooid; ruim 18 jaar nadat ik het Haganum heb verlaten...

Quinten Ruhé (e.e. 1992)

'Overmacht in het stelsel van strafuitsluitingsgronden'

Interview met oudleerling MENNO DOLMAN
(e.e. 1985)

Na het plaatsen van een oproep in het vorige nummer van Socialiter om Zeergeleerde Haganummers bereikte de redactie net op tijd de aankondiging van de verdediging van de dissertatie 'Overmacht in het stelsel van strafuitsluitingsgronden' door mr. Menno Dolman. Enkele afgevaardigden van de redactie woonden de verdediging bij, gehouden op 25 januari jl. in de Aula van de Universiteit van Amsterdam.

door Aviva Boissevain

Wat heeft de moeder die een brood steelt om haar kind te voeden gemeen met de opticien die na sluitingstijd een slechtziende aan een bril helpt? Wat verenigt de gewetensbezwaarde dienstweigeraar met de arts die het leven van zijn ondraaglijk lijdende patient beëindigt? Hoewel zij naar de letter van de wet een strafbaar feit begaan, worden zij niet gestraft: zij waren door overmacht gedrongen.

Artikel 40 van het Wetboek van Strafrecht dat bepaalt dat „niet strafbaar is wie een feit begaat waartoe hij door overmacht gedrongen is” roept bij eerste lezing meer vragen op dan het beantwoordt. De eerste daarvan betreft het begrip 'feit'. Dat kan niet op een willekeurige historische gebeurtenis duiden, want daarmee heeft het strafrecht niets uit te staan. Het begrip moet dus zien op een gebeurtenis die aanleiding kan zijn degene die daarvoor verantwoordelijkheid draagt te straffen: een strafbaar feit. Dat begrip moet meer behelzen dan de ver-

Menno Dolman, leerling Gymnasium
Haganum van 1979 - 1985

zameling voorwaarden waaronder volgens de wet gestraft kan worden: de bestanddelen van het delict. Anders zouden bepalingen als art. 40 Wetboek van Strafrecht overbodig zijn. Er zijn dus ongeschreven voorwaarden voor strafbaarheid, maar welke dan? En hoe verhouden zij zich tot de bestanddelen van strafbare feiten?

De antwoorden op die vragen maken tezamen de structuur van het strafbare feit uit. Het zijn de onderling samenhangende voorwaarden waaronder gestraft kan worden: een

gedraging die valt binnen de termen van een wettelijke delictsoomschrijving, wederrechtelijk is en aan schuld te wijten. Strafuitsluitingsgronden vormen een aspect van die structuur, doordat zij voorzien in gevallen waarin aan deze voorwaarden niet voldaan is. Straffeloosheid moet derhalve verklaard kunnen worden uit een stelsel van strafuitsluitingsgronden. In zijn proefschrift 'Overmacht in het stelsel van strafuitsluitingsgronden' onderzocht Menno Dolman hoe de strafuitsluitingsgrond 'overmacht' functioneert: wat onderscheidt hem?

HAGANUM

De beste herinneringen bewaar ik aan mijn eindexamenjaar. Ik deed eindexamen in de vakken Nederlands, Grieks, Latijn, Engels, Frans, Duits, Geschiedenis. Omdat ik de boeken die ik voor de moderne talen lezen moest in de vakantie gelezen had, had ik nogal wat vrije tijd. Alleen voor de schoolonderzoeken klassieke talen moest ik reviseren. Mijn voorbereiding voor het centraal schriftelijk bestond uit het uit het hoofd leren van een cahier over naoorlogse Nederlandse geschiedenis. Wiskunde zat niet in mijn eindexamenpakket: ik kon het wel, maar ik was er niet goed in. Voor een beetje respectabel cijfer moest ik erg m'n best doen. Die extra inspanning stond - vond ik - in geen verhouding tot het resultaat. Voor mijn studie in de rechtsgeleerdheid is dit later geen lacune gebleken: in mijn ervaring hebben wiskunde en logica niet zo

veel met elkaar te maken. Het opbouwen van een geldige redenering is iets anders dan het oplossen van een wiskundig vraagstuk omdat - ten eerste - de oplossing van een wiskundig vraagstuk afhankelijk is van axioma's die in de rechtswetenschap niet, c.q. niet in vergelijkbare vorm voorhanden zijn en - ten tweede - de argumenten waarmee een juridisch vraagstuk opgelost moet worden veelal niet gekwantificeerd kunnen worden. (Zie ook mijn stelling 15.)

Het examen verliep overigens naar wens. Alleen over het mondeling Frans had ik mij van tevoren zorgen gemaakt, want mevrouw Basart kon het een kandidaat knap lastig maken. Maar ik had mij voorbereid. Omdat mevrouw Basart goede manieren en een verzorgd voorkomen zeer waardeerde - en mijn uiterlijk gewoonlijk niet aan haar verwachtingen beantwoordde - had ik mij voor de gelegenheid gekleed: met driedelig kostuum, stropdas, glimmend gepoetste schoenen en een gezicht van 'Wie doet me wat?' Ik zal het effect dat mijn uitdossing had niet snel vergeten: na lange stilte bracht zij uit "Ça, c'est un beau costume!"

Ik kan mij eigenlijk niet herinneren voor het Haganum gekozen te hebben. Ik weet niet goed waarom, maar ik stelde de keuze voor een middelbare school met grote hardnekkigheid uit. Uiteindelijk hebben mijn ouders voor mij gekozen. Op een woensdagmiddag heeft mijn moeder mij toen meegenomen naar

het Haganum, opdat ik de school tenminste gezien had voordat ik er leerling werd. Ik maakte geen bezwaar.

De meest inspirerende lessen waren voor mij de lessen Grieks en Latijn van Hans Albertz. Die had ik vanaf de vierde twaalf uur in de week (drie blokken Grieks, drie blokken Latijn), en hij had er de wind goed onder. Geen docent voor tere zeltjes, maar je leerde wel wat. Niet alleen vertalen, maar ook taalkunde en cultuurgeschiedenis. Met die kennis doe ik nog steeds m'n voordeel.

Van de buitenschoolse activiteiten besteedde ik de meeste tijd aan de Spec, die wij vervaardigden als een punk fanzine: knippen, plakken en dan kopiëren op een apparaat dat steevast vastliep. Er is nog eens een hele editie van in beslag genomen. De inhoud was dan ook tamelijk buitenissig: in de lente publiceerden wij een handleiding voor het telen van marihuana op het balkon, en aan het eind van het jaar tips om op de kosten van oud en nieuw te besparen door zelf vuurwerk te maken.

Nog steeds heb ik de gewoonte af en toe een boek te schrijven, maar daarmee spoor ik slechts zelden tot strafbaar handelen aan. Met een enkeling van het Haganum heb ik nu nog wel contact, maar niet vanwege school.

STUDIE

Ik besloot rechten te gaan studeren toen ik - wij spreken voorjaar 1983 - een terechtzitting bezocht had en ei-

genlijk was dat de schuld van de school.

We hadden een week vrij omdat het onderwijzend personeel in staking was. Ik maakte daarvan gebruik door met een van mijn ooms een rechtszitting in Amsterdam te bezoeken waar zijn broer optrad als ambtenaar van het openbaar ministerie. Ik ging gekleed in een grijze uniformjas waarvan de revers bezet waren met buttons, een rode bondagebroek en Doc Martens. Maar voordat ik was gaan zitten werd ik in de kladden gevat door een bode, die mij toesiste: 'Bent u een verdachte?'. Dat misverstand werd snel opgelost, maar mijn belangstelling voor de rechtspleging was wel gewekt. Het is een vormende ervaring gebleken, want de vraag hoe een systeem functioneert dat mensen zo typeert houdt mij nog steeds bezig. Het sprak voor mij vanzelf dat ik na het eindexamen het ouderlijk huis zou verlaten. Amsterdam oefende op mij al vanaf mijn veertiende, vijftiende grote aantrekkingskracht uit: daar huisde de tegencultuur. Ik wilde in elk geval niet naar Leiden; dat trok het verkeerde slag mensen, althans niet het mijne. Het werd daarom de Universiteit van Amsterdam.

Na het behalen van mijn doctoraal was ik van 1991 tot 1998 gerechtsauditeur bij de Hoge Raad (strafkamer), van 1998 tot 1999 onderzoeker aan de toenmalige Katholieke Universiteit Brabant, sinds 1999 ben ik universitair docent aan de Universiteit van Amsterdam.

Enkele redactieleden van Socialiter woonden de verdediging bij op 25 januari jl. in de Aula van de Universiteit van Amsterdam. Op de voorste rij, v.l.n.r.: Belinda Dolman (oudleerling), Frans van der Steen, (docent tekenen en kunstgeschiedenis aan het Haganum van 1978 tot 2006), Elly Dolman (oud-medewerkster administratie Gymnasium Haganum van 1986 tot 1997), Dick Dolman (oudleerling). Hierachter de redactieleden Erik Bierman (voormalig rector Haganum, van 1976 – 1993) en Aviva Boissevain (oudleerling).

Volgens je promotor stamde het idee voor je proefschrift uit 'een grijs verleden'. Wat bedoelde hij daarmee? Ik besloot - daartoe aangezet door mijn promotor, prof. mr. S.A.M. Stolwijk - in 1993 te promoveren, en koos in 1994 voor het onderwerp van mijn dissertatie. Het tijdsverloop is te verklaren uit de omstandigheid dat ik mijn proefschrift als buitenpromovendus geschreven heb; ik ben geen aio geweest. Daardoor is het wel een beter boek geworden; zonder valse bescheidenheid kan ik zeggen dat een aio het niet had kunnen schrijven.

Tijdens de promotie was een van de kritiekpunten die vanuit de commissie naar voren kwamen: 'Waarom makkelijk doen als het moeilijk kan', wat typerend zou zijn voor Menno Dolman. Kun je toelichten waar die kritiek precies op stoelde? Ben je het ermee eens? Ik zou het aldus willen formuleren: je moet zaken niet eenvoudiger voorstellen dan zij zijn. Je kunt een gecompliceerde kwestie wel inzichtelijk maken door haar te analyseren, maar je lost complicaties niet op door te doen alsof ze er niet zijn. Wat mij bij mijn onderzoek in het bijzonder getroffen heeft is de neiging - zowel in recht-

spraak als in doctrine - om de weg waarlangs het gewenste resultaat bereikt wordt daaraan ondergeschikt te maken. Dat hoeft niet te getuigen van een bedenkelijk opportunisme, maar doet uiteindelijk wel afbreuk aan het gezag van rechterlijke uitspraken: wie niet kan uitleggen waarom hij iets doet, doet maar wat. Het lekenpraatje was daarom vooral bedoeld om de leken te interesseren voor het academische gedeelte. Ik heb geprobeerd inzichtelijk te maken waarom een boek van 400 bladzijden geschreven moest worden over een wetsartikel dat zo vanzelfsprekend is, dat het overbodig lijkt.

Is 400 bladzijden niet erg dik, voor een proefschrift? Dat valt reuze mee. François Kristen is - cum laude - gepromoveerd op een dissertatie over handel in voorkennis die meer dan 900 pagina's telt. Dat heeft hem geen windeieren gelegd, want inmiddels is hij - aan de UvA - tot ordinarius strafrecht benoemd. De dikte van mijn boek is overigens voor een deel de schuld van mijn promotor, die mij er herhaaldelijk aan herinnerde dat ik af en toe best de ruimte mocht nemen om een verhaal te vertellen. Als ik dat advies niet gevolgd had, was het boek wel een stuk minder dik maar voor niet-ingewijden volkomen onleesbaar geworden.

Tijdens zijn laudatio kon je promotor het niet laten zijn afgrijzen over jouw enthousiasme over sommige vormen van muziek te uiten, die vol-

gens hem niet meer zijn dan 'geluid'. Dat moet hij nodig zeggen! Ik kan een wijsje dat je op de fiets kunt fluiten wel waarderen, en kom daar maar eens om bij modern-klassieke componisten. Maar eerlijk is eerlijk, ik heb een voorliefde voor muziek die beter klinkt naarmate zij luider ten gehore wordt gebracht.

Waar ligt de grens tussen muziek en geluid, volgens jou, als geluidenliefhebber? Dat moet je een fan van de *Einstürzende Neubauten* en aanverwanten vragen. Mijn belangstelling gaat uit naar ska, reggae, punk en wat in de periferie daarvan ligt. Hoewel de laatste CD's die ik kocht jazzplaten waren (Coltrane toen hij free jazz ging spelen, dat dan weer wel).

LEVEN NA DE DISSERTATIE

Wat doe je nu? Les geven en onderzoek doen. Een van de aardigste geschenken die ik ter gelegenheid van mijn promotie kreeg is een bundel van Lucebert, getiteld 'Kalm aan kinderen, er komt nog wat bij'. De volgende boeken staan op stapel.

Hoeveel medestudenten kunnen de aankomende Haganum-juristen volgende jaar bij zich in het jaar verwachten? Dat hangt ervan af. Het aantal toehoorders kan bij hoorcolleges in het eerste jaar tot 500 oplopen. Werkgroepen zijn om fysieke redenen - d.w.z. de grootte van de lokalen - nooit groter dan ongeveer 25 personen.

Welk onontbeerlijk vak ontbreekt er volgens jou op dit moment het meest in de rechtenstudie? Aan de UvA zijn vooral de metajuridische vakken het slachtoffer geworden van opeenvolgende bezuinigingen. Dat vind ik jammer, want juist vakken als rechtsgeschiedenis, rechtssociologie e.d. dwingen tot reflectie.

Ken je een universiteit waar dit wel wordt getraind? Het klassieke onderwijsmodel is zo slecht nog niet. Het academische gehalte van de rechtenstudie blijkt in de praktijk echter vaak een centenkwesitie te zijn.

Laatst hoorde ik een Engelsman zijn afschuw uitspreken over het feit dat kennis van het Latijn sinds kort niet meer verplicht is voor rechtenstudenten in Engeland. In Nederland is dit al generaties lang zo: hoe denk jij hierover? In mijn ervaring komt kennis van Latijn goed van pas, maar niet in de eerste plaats omdat je dan de Instituten van Gaius in de oorspronkelijke taal kunt lezen. Wie ervaring heeft in het vertalen van Latijn en Grieks heeft ontegenzeggelijk een voorsprong bij de exegese van Nederlandse teksten; het gaat om een vergelijkbare analytische bezigheid.

Ten slotte: heb je er ooit over gedacht om (strafrecht)advocaat te worden?

Sterker nog: ik heb wel eens gesolliciteerd ook. Dat werd niks, want tijdens het sollicitatiegesprek kreeg

ik ruzie over voetbal. Ik had gesolliciteerd bij een Amsterdams kantoor, waar ze allemaal voor Ajax waren, en ik ben voor ADO. Maar ik denk dat ik voor de advocatuur - althans in feitelijke instanties, de cassatie-advocatuur is een aparte tak van sport - ook niet het goede karakter heb. Ik verkondig liever m'n eigen gelijk dan het van een ander te moeten krijgen.

Tijdens het schrijven van dit interview vroeg ik me af of het niet een idee zou zijn als de bibliotheek van het Haganum een kast inricht met dissertaties van oudleerlingen. Zou jij in dat geval bereid zijn een exemplaar van je proefschrift aan de school te schenken, of in bruikleen te geven voor onbeperkte tijd? Dat lijkt mij een aardig idee; vraag mij t.z.t. een exemplaar op te sturen.

Met de waardigheid van doctor in de Rechtsgeleerdheid, verkregen „na verdediging van ene proefschrift en van 15 stellingen”

Bent u ook een zeergeleerd Haganummer, bereid een exemplaar van uw proefschrift te verdedigen in Socialiter en een exemplaar aan de mediatheek van de school te schenken? Laat het ons weten: boissevain@socialiter.nl.

STELLINGEN BEHORENDE BIJ: M.M. DOLMAN, 'OVERMACHT IN HET STELSEL VAN STRAFUITSLUITINGSGRONDEN'

1. Alle overmacht is psychisch.
2. Wie door overmacht gedwongen wordt, verkeert in toestand van nood.
3. Strafuitsluitingsgronden behoren de regel te bevestigen.
4. Dat schuld wederrechtelijkheid impliceert sluit niet uit dat 'culpa in causa' aan toepassing van een rechtvaardigingsgrond in de weg staat.
5. Art. 293 lid 2 Sr voorziet in een vervolgingsuitsluitingsgrond.
6. De verwantschap tussen subjectieve en objectieve overmacht strekt zich niet uit tot het rechtskarakter van die overmachts-typen.
7. Straffeloosheid die niet uit het rechtstheoretische schema verklaard kan worden schaaft het gezag van rechterlijke uitspraken.
8. De wil is grond voor toerekening.
9. Objectieve overmacht veronderstelt een normenconflict.
10. Het materieel-strafrechtelijke legaliteitsbeginsel noopt tot correcties op veronderstelde strafbaarheid; daaraan doet niet af dat het zich niet tot die correcties uitstrekt.
11. Het onderscheid tussen inwendige en uitwendige oorzaken van ontoerekenbaarheid ziet op het ontstaan van oorzaken die aan ontoerekenbaarheid ten grondslag liggen, niet op de grond voor straffeloosheid.
12. Wie slordig schrijft, denkt slordig
13. Het is te betreuren dat de promotie op stellingen is afgeschaft.

14. Gegeven de inelasticiteit van de vraag naar alcohol en tabak is belasting van die goederen ongeschikt om de consumptie ervan te ontmoedigen.

15. Deze stelling bewijst dat over smaak te twisten valt.

TOELICHTING BIJ DE 15 STELLINGEN BEHORENDE BIJ HET PROEFSCHRIFT 'OVERMACHT IN HET STELSEL VAN STRAFUITSLUITINGSGRONDEN'

Ad 1. De stelling 'Alle overmacht is psychisch' is ingegeven door het gebruik in de literatuur om van 'psychische overmacht' te spreken waar het subjectieve overmachts-type bedoeld wordt. Kort gezegd is van overmacht sprake als ofwel vrees voor dreigend gevaar de vrije wilsvorming verstoort (subjectieve overmacht), ofwel de dader moet kiezen tussen onvereenbare plichten (objectieve overmacht). In beide gevallen wordt de dader tot een strafbaar feit gedrongen door de indruk die de omstandigheden waarin hij verkeert op zijn psyche maken, dus in zoverre is alle overmacht psychisch.

Ad 2. Om een vergelijkbare reden geef ik de voorkeur aan de term 'objectieve overmacht' boven 'noodtoestand'. Van iemand die gedrongen wordt door de vrees voor dreigend gevaar kan immers niet worden gezegd dat hij niet in nood verkeert, integendeel. De term 'objectieve overmacht' doet beter uitkomen dat in dat geval van de dader een belangenafweging gevergd wordt.

Ad 3. Strafuitsluitingsgronden zijn geschreven ter correctie op de veronderstellingen dat een gedraging die valt binnen de termen van een wettelijke delictomschrijving (de wettelijke omschrijving van een strafbaar feit) wederrechtelijk is en aan schuld te wijten. Zij voorzien dus in uitzonderingen, want in de regel gaan bedoelde veronderstellingen wel op. Consequentie hiervan moet zijn dat strafuitsluitingsgronden niet misbruikt moeten

worden om structurele vraagstukken op te lossen. Het meest notoire voorbeeld daarvan biedt de euthanasie-kwestie. Nadat de Hoge Raad in 1984 geoordeeld had dat levensbeëindiging door een arts straffeloos kan zijn omdat de arts door overmacht gedrongen werd, duurde het tot 2002 alvorens die straffeloosheid wettelijk haar beslag kreeg. En die wettelijke regeling heeft iets onoprechts, in dier voege dat normaal medisch handelen geen rechtvaardiging behoeft. (Zie ook stelling 5.)

Het is het arrest van de Hoge Raad 27 november 1984 (NJ 1985, 106 m.nt. ThWvV). De casus betreft de huisarts Schoonheim, onder wiens patiënten zich ook de bewoners van een zorgcentrum in Purmerend bevonden. Eén van hen was de ten tijde van het ten laste gelegde feit 89-jarige mevrouw Van S.-B., die leed aan diverse (lichamelijke) kwalen. Nadat zij een inzinking had doorgemaakt vroeg zij Schoonheim medio juli 1982 - in samenspraak met haar naasten - om haar leven te beëindigen. Dat verzoek kwam voor Schoonheim niet onverwacht, want Mw. Van S.-B. was sinds 1976 patiënt bij hem en hij wist dat zij in 1980 een zgn. levens testament had opgemaakt. Haar geestelijke vermogens waren tot het moment van haar overlijden volkomen intact. Op 16 juli 1982 voldeed Schoonheim aan het verzoek van Mw. Van S.-B., waarop hij vervolgd werd ter zake van het delict omschreven in art. 293 WvSr. Nadat de Rechtbank Alkmaar hem van rechtsvervolgung ontslagen had omdat zijn handelen materieel niet wederrechtelijk was, werd hij door het Hof Amsterdam schuldig verklaard zonder oplegging van straf. Dat arrest werd door de Hoge Raad gecasseerd: namens Schoonheim gedane beroep op overmacht was ontoereikend gemotiveerd verworpen. Ad 4. Dit is een juridisch-technische stelling. Kort en goed: de vraag naar de wederrechtelijkheid van de gedraging gaat vooraf aan de vraag naar het verwijt dat de dader ter zake treft. Het verwijtbaar veroorzaken van omstandigheden die een rechtvaardigingsgrond opleveren staat

echter aan toepassing daarvan in de weg: de omstandigheid dat de dader ter zake van het ontstaan van die omstandigheden een verwijt treft doet daaraan niet af. Dat is te verklaren uit de functie van culpa in causa als correctie op strafuitsluitingsgronden: zij komt eerst aan de orde nadat is vastgesteld dat de dader een beroep op een strafuitsluitingsgrond zou kunnen doen. De ratio van deze correctie is - wat rechtvaardigingsgronden betreft - dat toepassing daarvan geen maatschappelijk batig saldo oplevert: de dader moet kiezen voor het geringste kwaad.

Ad 5. Zie ad stelling 3. Art. 293 lid 2 Sr moet aldus worden uitgelegd dat levensbeëindiging lege artis niet strafrechtelijk vervolgd kan worden. Normaal medisch handelen moet niet als iets uitzonderlijks worden voorgesteld.

Ad 6. Zowel in geval van subjectieve ('psychische') overmacht als in geval van objectieve overmacht ('noodtoestand') kan gezegd worden dat de dader tot het strafbare feit gedrongen is. Die omstandigheid is grond voor zijn straffeloosheid. Het onderscheid tussen de overmachtstypen is gelegen in de aard van de drang waaraan de dader blootstaat: dringt de vrees voor dreigend gevaar hem of wordt hij tot kiezen gedwongen? Dit onderscheid moet tot uitdrukking in het rechtskarakter van de strafuitsluitingsgrond: in geval van subjectieve overmacht treft de dader geen verwijt, in geval van objectieve overmacht is zijn handelen niet wederrechtelijk.

Het verschil tussen 'treft de dader geen verwijt' en 'niet wederrechtelijk' is dat wederrechtelijkheid ziet op de gedraging, schuld op het verwijt dat de dader deswege gemaakt wordt: wederrechtelijkheid is een noodzakelijke maar onvoldoende voorwaarde om schuld te kunnen aannemen. Procesrechtelijk komt dit onderscheid tot uiting doordat in het geval de wederrechtelijkheid ontbreekt de rechter oordeelt dat het bewezenverklarde feit niet strafbaar is, terwijl hij in het geval de schuld ontbreekt oordeelt dat het feit wel maar de dader niet strafbaar is. Voor de da-

der maakt dit uiteindelijk niet uit - hij wordt in beide gevallen van rechtsvervolging ontslagen - maar voor evt. deelnemers wel: van een rechtvaardigingsgrond profiteren zij wel - zij hebben immers deelgenomen aan iets wat niet strafbaar is - van een schulditsluitingsgrond niet: die geldt alleen degene die er met vrucht een beroep op doet.

Ad 7. Met het rechtstheoretische schema wordt bedoeld op de definitie van 'strafbaar feit' als een gedraging die valt binnen de termen van een wettelijke delictomschrijving, wederrechtelijk is en aan schuld te wijten. In deze definitie moet straffeloosheid dus berusten op het ontbreken van wederrechtelijkheid of schuld; voor straffeloosheid op andere gronden kunnen geen goede redenen gegeven worden.

Ad 8. Een strafbaar feit wordt de dader toegerekend als hij misdeed, hoewel hij anders kon. Toerekening veronderstelt dus een gewilde normschending.

Ad 9. Van objectieve overmacht is sprake als de dader moet kiezen tussen onverenigbare plichten: nakoming van de ene plicht impliceert verzaking van de andere. Daarin ligt een normenconflict besloten.

Ad 10. Het materieel-strafrechtelijke legaliteitsbeginsel houdt in dat geen feit strafbaar is dan uit kracht van een daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling; slechts daardoor laat de burger zich weerhouden. Maar dan moet de burger wel in de wet kunnen lezen wat hij laten moet. De wetgever die gedrag strafbaar stelt streeft dus naar een omschrijving die de burger voldoende houvast geeft, maar die ruim genoeg is om alle strafwaardig gedrag te omvatten. Maar zo'n omschrijving is veelal te ruim, doordat het ook de uitzonderingen omvat die niet strafwaardig zijn, en die de wetgever niet voorzag. Voor die uitzonderingen zijn strafuitsluitingsgronden geschreven. Voor strafuitsluitingsgronden geldt echter niet de eis dat zij door de wetgever voorzien moeten zijn, want zij strekken ten voordele van de verdachte.

Ad 11. De stelling ziet op de trend in

rechtspraak en literatuur om subjectieve overmacht te psychiatriseren ('overmacht is iets dat zich in het hoofd van de verdachte afspeelt'). De wetgever zag overmacht echter als een uitwendige oorzaak van ontoerekenbaarheid: de omstandigheden waarin de dader verkeert dringen hem een strafbaar feit te begaan. De vraag of de dader aan die drang weerstand moest bieden moet door de rechter worden beantwoord; het is een normatief oordeel, geen psychiatrische diagnose.

Ad 12. Studenten proberen vaak een puntje bij te sprokkelen, zeggende: 'Maar dat bedoelde ik toch!'. Waarop mijn repliek is: 'Wat ik niet lees, kan ik niet goed rekenen'.

Ad 13. Het universitaire onderwijs is danig verschoolt, wat ten koste van de mondelinge én de schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid gegaan is. Veel studenten blijven aan het eind van de studie - nadat zij vooral overhoord zijn - niet in staat mondeling of schriftelijk een coherent betoog te ontwikkelen. Dat wreekt zich vooral bij het schrijven van de scriptie. Daaraan is wat te doen door anders te toetsen.

Daarbij denk ik bijvoorbeeld aan het schrijven van papers. Wat dat betreft is overigens al wel wat verbeterd, want ook in een bachelorfase moet bij ons een scriptie geschreven worden. Afhankelijk van het studentental en - daarmee samenhangend - de onderwijsvorm kunnen schriftelijke opdrachten ook tentamens vervangen. Denk bijvoorbeeld aan het schrijven van annotaties. De mondelinge uitdrukkingsvaardigheid is te oefenen door studenten voordrachten te laten houden, van academische of meer toegepaste aard (bijvoorbeeld pleitoefeningen).

Ik was overigens aangenaam verrast toen ik in het uittreksel uit het promotieregister las dat ik de waardigheid van doctor verkregen heb na verdediging van ene proefschrift én van vijftien stellingen. Zelden zal een stelling zo snel effect gesorteerd hebben.

Ad 14. Een middel waarvan de gebruiker afhankelijk is verkoopt ook nadat het verboden is.

Ad 15. Een onbegrijpelijke, althans logisch onhoudbare stelling: wie betoogt dat over smaak te twisten valt, moet de stelling aanvaarden.

Gegevens: M.M. Dolman, Overmacht in het stelsel van strafuitsluitingsgronden, dissertatie. Verschenen bij Wolf Legal

Publishers (ISBN 90-5850-211-2).
Contact: mr M.M. Dolman, Universitair Docent Strafrecht, Leerstoelgroep Strafrechtwetenschappen, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit van Amsterdam. Postbus 1030, 1000 BA Amsterdam. Tel: (020) 5253942,
Email: M.M.Dolman@uva.nl.

Zoekplaatje

Wij komen nog even terug op het zoekplaatje uit Socialiter 13.

Een aantal leden, de heer Weehuisen, mevrouw Dijkers en mevrouw Nora (Noke) Croin Michielsen, kwam alsnog met een reactie, waardoor de identificatie nu vrijwel compleet is.

De meest uitvoerige reactie ontvingen wij van mevrouw Croin Michielsen. Zij leverde ons alle achternamen en bijna alle voornamen. Hulde! Bovendien stuurde zij nog een aantal bijzonder aardige foto's, allemaal voorzien van namen:

- Een opname van de bediensters van de afscheidsthee van 1942.
- De kandidaten alfa en bèta voor het eindexamen 1943, het laatste reguliere oorlogseindexamen.
- De geslaagden van 6 bèta in 1943, haar eigen klas.
- De afscheidsfoto van alle geslaagden (5 juli 1943).
- Een klassenfoto van 4 bèta uit 1940.
- Het gaande en het komende bondsbestuur uit 1940.

Voor alle volledigheid nu de complete "identificatie" van de geslaagden van 1942.

Bovenste rij (alle rijen van links naar rechts):

1 De Ridder (de conciërge, die zo prachtig kon kalligraferen), 2 Deknatel (Duits), 3 Wiesje Fisher, 4 Guittart (Engels), 5 Roosje Blok, 6 Granpré Molière (Geschiedenis) 7 Herman J. Wevers, 8 Anneke Seelig, 9 Laarman, 10 Hennie Quist, 11 Ruth van Houwelingen, 12 Edwin van Hoogezand, 13 Baudet (Scheikunde), 14 Heyligers (Duits), 15 Boulan (Frans).

Tweede rij van boven,

1 Vollebrecht (conrector, oude talen), 2 Linneke Quast, 3 Gerrie Hardonk, 4 Harm Buning, 5 Berta Naninck, 6 Hunningher (Nederlands), 7 Annie Venema, 8 Jet Filz, 9 Van Gelder (oude talen), 10 Sytske Prins, 11 Colebrander (Geschiedenis), 12 Schierbeek (Biologie), 13 Bruigom (Natuurkunde).

Derde rij van boven,

1 .. Fisher, 2 Han Poldervaart, 3
Erna Maas, 4 Aletta Grooss, 5
Kokkie van Duyne, 6 Ada Thierry, 7
Van IJzeren (rector, oude talen), 8
Corrie van Rij, 9 Rie Jacobs, 10
Lettie Arens,

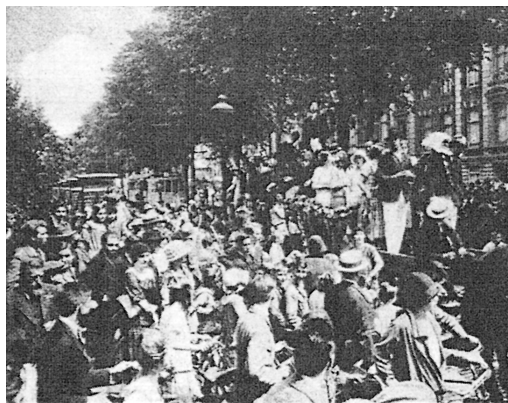
Vierde rij van boven

1 Nico Pfeiffer, 2 Wim Baud, 3
Theo van der Jagt, 4 ...Bruyn, 5
Mien de Lozanne, 6 George
Verploegh, 7 Frits Weehuizen, 8
Freek Creutzberg

Het zoekplaatje uit Socialiter 14, de Rome-reis uit 1989, leverde geen enkele reactie op. Blijkbaar is de jongere generatie hier minder in geïnteresseerd. U kunt alsnog reageren. Gaarne.

Het nieuwe zoekplaatje

Het nieuwe zoekplaatje is hoogstwaarschijnlijk te oud, en wellicht te onduidelijk om reacties op te leveren. Toch willen wij het u niet onthouden.

Het werd ons toegezonden door de heer Fred 't Hart, vergezeld van de volgende tekst:

“In het vroegere weekblad 's Gravenhage in Beeld, later gefuseerd met Panorama, trof ik twee oude foto's aan van de uitbundige viering van de eindexamens 1925. Op de ene foto is te zien hoe de pas geslaagden de school uitkomen via de achteruitgang aan de Tasmanstraat. Misschien is hierop iemand nog herkenbaar. Op de andere foto stromen feestvierders massaal via de grote poort naar de Laan van Meerdervoort. Links aan de kant van de poort is nog net zichtbaar rector Cannegieter met baard. Het oude trammetje op de achtergrond, komende van de Zoutmanstraat, probeert zich een weg te banen in de menigte, die toen nog kon uitwijken naar het ruime middenpad onder de statige iepen. De Laan van Meerdervoort over de hele breedte geblokkeerd; het moet wel een bijzonder feestelijk afscheid geweest zijn.”

BIJ

Lijst oud-leerlingen adres onbekend

Achternaam	Voor- letters	Voor- voegsel	Voornaam	Jaar
Poolman	W.A.			1940
Hogezand	ir E.B.	van		1942
Jong	ds M.S.J.	de		1942
Jouwe-Fisher	J.J.			1942
Kley-Basart	H.	van der		1942
Becht	S.J.			1943
Versteegh	R.L.			1943
Wolferen	mr M.D.	van		1943
Cornelius	H.			1944
Schlette	J.A.			1944
Antheunissen	mr W.			1945
Ede van der Pals	I.C.C.	van		1945
Boeje	E.M.			1946
Bol-van Zee	drs C.			1948
Derks	H.			1948
Grondijs	mr E.A.			1948
Kuehn	W.H.E.		Willemien	1948
Dijkstra-Bethe	J.			1949
Elberfeld	J.			1949
Hoboken - van Es	M.	van		1949
Minnis	A.		Anderijntje	1949
Nienhuis	J.			1949
Broekhoven	N.P.A.		Nico	1951
Duyverman	mr A.F.		Alf	1951
Semeyn	drs Y.B.			1951
Willigen-Sinemus	drs M.		Marieke	1951
Duyverman	S.D.		Dick	1952
Ettinger	dr J.	van	Josephine	1952
Kiel	T. A.			1953
Cruyningen	C. H.	van		1955
Gomez-Haakman	A.		Aukje	1955
Hoppe	L.R.		Leo	1955
Terwiel	C.K.		Karen	1955
Abeln	G.G.		Joris	1956
Dekker	L.C.			1957
Vogel-Pijnenburg	H.W.			1957
Citteur	dr C.A.W.			1958
Dietrich-Jansen	E.			1958

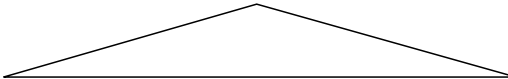
Achternaam	Voor- letters	Voor- voegsel	Voornaam	Jaar
Hoppe	F.		Frans	1958
Ruijter van Steveninck	ir H.C.	de	Hein	1958
Rutgers	A.M.			1958
Müller v. Erckelens	J.H.			1959
Vaes	W.			1959
Rijk	P.		Patricia	1962
Juliard	M. C.			1963
Muizelaar	C.M.			1963
Putto	mr G.W.		Gosling	1963
Smink	K.F.W.			1963
Banki	J.			1964
Linde	H.J.	van der		1964
Wolf	dr J.C.	van der		1964
Lussanet de la Sablonière	G.			1965
Weyers	O.			1965
Ingen	A.C.	van		1966
Lillegraven-Reedijk	A.		Alice	1966
Lynden	J.W.	van	Jan-Willem	1966
Ophuysen	drs A.H.	van	Daan	1966
Veen	J.A.	van		1966
Vlasakker	P.H.S.	van de		1966
Wijngaard	A.			1966
Izendoorn	J. B.			1967
Kooy	J.E.	van der	Jeroen	1967
Schaap	M.		Menachem	1967
Seriëre	V.P.G.	de		1967
Aengenendt	J.Th.			1968
Jonge	A.R.W.	de		1968
Oosterhof	P.J.			1968
Schmitz	mr G.J.		Fried	1968
Hof	P.K.			1969
Phoa	Y.H.		Yan Hwie	1970
Snijders	P.			1971
Aerschot	R.P.			1972
Bredero	R.		Richard	1972
Leeuwen	P.R.	van		1972
Schravendijk	dr. M.R.	van	Maria	1972
Tettelaar	G.F.			1972
Kok	E.			1973
Hartstra	J.			1974

Achternaam	Voor- letters	Voor- voegsel	Voornaam	Jaar
Cusell	W.			1975
Haring	J. H.			1975
Jong	S.	de		1975
Prenger	A.		Anneke	1975
Fennes	R.J.		René	1976
Hermans	L.			1976
Steijlen	P.M.		Peter Martin	1976
Struiwig	B.A.J.			1976
Vliet	J.A.	van		1976
Hout	M.M.	van der		1977
Joppe	drs T.J.		Theo	1977
Pfeiffer	E.			1977
Raesveld Meyer	A.V.M.	von		1977
Schrader	T.			1977
Heijnen	A.L.		Alexander	1978
Smit	G.C.			1978
Zunderdorp	A.E.			1978
Baarsel	Ch.	van	Charlotte	1979
Bauer	H.		Hende	1979
Hogervorst	C.		Caroline	1979
Jong	D.J.	de	Daan	1979
Jonge	E.	de	Eric	1979
Krechting	B.		Brigitte	1979
Kuyt	M.		Michiel	1979
Mulder	Q.		Quirijn	1979
Nieuwstadt	R.A.	van	Roel	1979
Rühl	O.		Onno	1979
Tietz	M.		Tine	1979
Vetten	M.	de	Marcel	1979
Wilde	I.	de	Ingrid	1979
Zunderdorp	ir R.C.		Robert	1979
Frantzen	A.			1980
Hoogendoorn	S.		Sander	1980
Bruggeman	J.J.		Jan	1981
Dijke	C.	van	Cinderella	1981
Geradts	E.		Evelynne	1981
Goei	S.I.		Inge	1981
Pijlen	I.	van	Iris	1981
Prins	J.A.		Jeroen	1981
Sauerbier	P.		Paul	1981

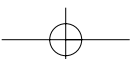
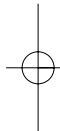
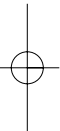
Achternaam	Voor- letters	Voor- voegsel	Voornaam	Jaar
Bakker	C.		Caroline	1982
Hoogendoorn	F.		Florence	1982
Hulst	B.	van	Baja	1982
Klijn	A.R.		Anne-Marie	1982
Leest	M.	van	Monica	1982
Veeren	H.E.M.			1983
Vermaat	W.		Wille	1983
Vliet	M.	van	Maarten	1983
Diemel	A.		Agaath	1984
Kloppenburger	R.J.		Robert Jan	1984
Nieuwenhuijsen	B.	van	Bart	1984
Pijlen	W.	van	Wouter	1984
Twuyver	M.	van	Mireille	1984
Winkler	R.		Ronnie	1984
Bommel	M.	van	Marc	1985
Jong	A.	de	Andrea	1985
Niemans	A.		Annemieke	1985
Niggebrugge	A.		Aphrodite	1985
Vendel	J.		Jurgen	1985
Ellerman	G.		Gerard	1986
Franssen	P.A.		Paul	1986
Nas	S.		Sjoera	1986
Pereira Horta	A.		Antonio	1986
John	M.		Merel	1987
Nastasi	B.		Basil	1987
Schuckink Kool	M.S.		Marcel	1987
Suurland	K.		Katharina	1987
Weyne	M.		Michelle	1987
Berg	J.P.	van der	Jean-Paul	1988
Franssen	B.		Bram	1988
Graaf	M.J.	van der	Maarten	1988
Kramer	I.	van der	Ineke	1988
Lukacs	S.		Saskia	1988
Veldhuijzen	X.		Xander	1988
Winkler	M.		Michael	1988
Beinu	N.			1989
Boer	J.	de		1989
Es	A.	van	André	1989
Ferschtman	M.		Maxi	1989
Gravesande	M.			1989

Achternaam	Voor- letters	Voor- voegsel	Voornaam	Jaar
Haasteren	E.	van	Esther	1989
Pehlivan	M.		Mustafa	1989
Pirayesh	A.		Ali	1989
Quaedvlieg	R.		Roger	1989
Rempt	Ph.		Philip	1989
Ulden	D.	van	Diederik	1989
Alberda	M.		Michiel	1990
Anker	M.J.	in 't	Mathijs	1990
Horsch	S.		Sander	1990
Jong	ir M.D.	de	Maarten	1990
Makkus	D.		Debby	1990
Chou	K.L.		Ka - Leung	1991
Franssen	D.		Daan	1991
Haasteren	M.	van	Mireille	1991
Pollack	J.T.		Josjua	1991
Theunissen	B.		Barbara	1991
Beinum	E.	van	Erwin	1992
Blackstone	A.		Arthur	1992
Theunissen	J.P.		Jan-Paul	1992
Veen	mr R.C.	ten	Rianne	1992
Appeldoorn	J.F.		Jochen	1993
Brugge	B.	van der	Bas	1993
Linde	Th.	van der	Thomas	1993
Maksimovic	J.			1993
Motshagen	I.		Ivo	1993
Pultoo	Ro.		Rowini	1993
Raghosing	R.		Roger	1993
Roon Hertoge	K.L.	de	Kasper	1993
Santokhi	R.			1993
Schillhorn van Veen	L.		Leonie	1993
Valk- van der Ha	Ch.		Chantal	1993
Vittor	A.		Amy	1993
Does	J.		Jiwan	1994
Elzas	E.		Ernst	1994
Jong	R.	de	Ralf	1994
Kleef	S.	van	Sandra	1994
Nonhebel	F.		Floris	1994
Ramondt	Ph.		Philip	1994
Voulon	R.		Rosa	1994
Bervoets	A.L.		Anna	1995

Achternaam	Voor- letters	Voor- voegsel	Voornaam	Jaar
Grevenstette	R.		Rody	1995
Kosijungan	M.P.		Mark	1995
Theuns	I.M.		Iskander	1995
Vught	A.N.	van	Annelies	1995
Wilde	M.	de	Marc	1995
Geradts	R.P.		Ruben	1996
Gopal	N.K.		Kenneth	1996
Houtepen	J.G.		Jenny	1996
Klaver	W.		Wouter	1996
Liere	L.	van	Leon	1996
Mannetje	D.	't	Dirk	1996
Vijftigschild	I.J.M.		Irene	1996
Zwaan	M.Ch.	de	Matthijs	1996
Asscher	E.		Eva	1997
Doorn	A.	van	Annemieke	1997
Driest	A.		Adriënne	1997
Kroes	D.		Daniëlle	1997
Liere	D.	van	Duco	1997
Luns	J.		Joris	1997
Mourtazae	A.		Alex	1997
Torrenga	S.M.E.		Sophia	1997
Ypma	F.		Fonger	1997
Cuyvers	A.		Armin	1998
Leeuw	E.	de	Edwin	1998
Praat	E.		Edwin	1998
Ramondt	L.		Laurens	1998
Toet	J.F.		Jan-Floris	1998
Akhiat	A.		Aisha	1999
Brinkman	J.		Jody	1999
Burger	L.		Liesbeth	1999
Lakho	Z.		Zulfi	1999
Neuerburg	S.		Sieta	1999
Pol	E.	van de	Erik	1999
Berg	H.	van den	Hein	2000
Cantarelli	V.		Valerie	2000
Massink	A.		Arno	2000
Meyers	J.		Jos	2000
Thoomes	H.		Hester	2000
Bijlsma	B.		Bas	2001
Giezen	M.		Marcel	2001

Achternaam	Voor- letters	Voor- voegsel	Voornaam	Jaar
Kuyper	M.	de	Michael	2001
Nieuwenhuis	M.		Menco	2001
Uitentuis	N.		Niek	2001
Beijers	F.		Fleur	2002
Kursjin	L.		Lina	2002
Lely	N.	van der	Nathalie	2003
Wagid Hosein	S.		Sherina	2003
Koeldiep	V.B.		Vikaash	2004
Reijman	S.		Sophie	2005
Roggeveen	A.		Annemarie	2005

Hebt u 'm al?

*... de bundel essays
die verschenen is
ter gelegenheid van het
vijfde lustrum van
de vereniging
Vrienden van het Gymnasium*

Steeds minder leren

De tragedie van de
onderwijshervormingen

ESSAYS

UITGEGEVEN TER GELEGENHEID VAN
HET VIJFDE LUSTRUM VAN DE
VERENIGING VRIENDEN VAN HET GYMNASIUM

Enkele citaten:

De eindexamens van het voortgezet onderwijs zijn elk jaar eenvoudiger, de normen worden aangepast, de onuitgesproken fraude neemt toe en extern toezicht verdwijnt achter de horizon. (Arnold Heertje)

De waarheid is dat de begaafdheidsverschillen in werkelijk heterogene klassen zo groot zijn dat het praktisch onmogelijk is daar vruchtbaar les te geven. (J. C. Traas)

De politiek heeft deze rotzooi gedumpt, maar weigert op te ruimen. Scholen krijgen de verantwoordelijkheid bij de herstelwerkzaamheden, elke nationale coördinatie ontbreekt. (Ton van Haperen)

Verwacht mag worden dat het nieuwe leren in zijn meest extreme vorm tot nog minder gunstige resultaten zal leiden, niet alleen op de korte termijn maar vooral ook op de langere termijn. (Greetje van der Werf)

Laten we onze kritiek richten op één wezenlijk punt: de hele onderwijsvernieuwing is een conservatief geestesproduct dat zich via een omweg keert tegen de algemene ontwikkeling, de intellectuele kwaliteit en geestelijke onafhankelijkheid van het individu, met conformisme als dreigend gevolg. (C.W. Rietdijk)

Misschien is de samenleving inderdaad in de war. Maar als er in ons land al iets van de weg dreigt te geraken, is dat het onderwijs. (Jan Dirk Imelman)

Steeds minder leren, de tragedie van de onderwijshervormingen.

Uitgave bij het vijfde lustrum van de vereniging Vrienden van het Gymnasium, 37 essays, 315 blz, ISBN 90 74328 90 3, IJzer Utrecht, prijs € 27,95.

Zie ook: www.gymnasiumnu.nl